

5612

ΕΠΑΡΧΙΑ ΔΕΡΚΩΝ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΙ

τῶν ἐλληνικῶν ὀρθοδόξων χωρίων
τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων τῶν ἐξωσθέντων καὶ
σκληρῶς δικιμασθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους
ἀνθελληνικοὺς διωγμοὺς

ΗΤΟΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ἐξ ἐπιτοπίου ἐπισταμένης μελέτης
καὶ ἀκριβοῦς ἐρεύνης καὶ ἀντιπαραβολῆ
τῆς πρώην καὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως
ἐνὸς ἐκάστου τῶν χωρίων μετὰ συμπεράσματος
ἐπ' αὐτῆς.

ΥΠΟ ΑΛΕΞ. ΣΚΕΝΔΕΡΙΔΟΥ

Τύποις Ε. Βασιλείαδου
Γαλατῶ, Βαλοῦν-παζάρ, Κουρσοῦμ-Χάν

ΤΟ ΦΑΝΑΡΑΚΙΟΝ

Σύντομος περιγραφή τοῦ χωρίου.

Κεῖται ἀκριβῶς εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ στομαίου τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, ἐπὶ ἐπιπέδου ὕψη-
λοῦ, παντήχοντα μέτρων ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἔχει
ἐνώπιόν του ἀναπεπταμένον τὸν Πόντον. Ὄνομάσθη Φαναράκιον ἐκ
τοῦ φανοῦ, ὅστις ἐστημένος ἐπὶ ὕψηλοῦ πύργου, κειμένου ἐντὸς τοῦ
χωρίου, καὶ δεσπόζοντος τῆς ἀκτῆς, φωτίζει ἀκίνητος τὸ πέλαγος
εἰς ἀπόστασιν 15 περίπου μιλίων καὶ κεῖται κατάντικρυ τοῦ Ἀνα-
τολικοῦ Φαναρακίου, χωρίου μὲ τουρκικὸν καθαρῶς συνοικισμόν,
ὅπου ἐπὶ ὁμοίου πύργου εἶναι ὡσαύτως ἐστημένος φανός.

Τὰ δύο ταῦτα φωτεινὰ διακριτικὰ σημεῖα ἐστήθησαν ἐκεῖ, διὰ νὰ
ἐδηγῶσι τὰ σκάφη ἀσφαλῶς εἰς τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου, διότι τὸ
ἐκεῖ στενὸν μὲ τὰς ἐσοχὰς καὶ ἐξοχὰς του, δὲν ἀφίνει νὰ διακριθῇ
ἐξ ἀποστάσεως τὸ στόμιον. Ἄλλως θὰ ἐδυσκολευόντο νὰ κατευθυν-
θῶσιν εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Βοσπόρου. Ἐνεκὰ τούτου, οὐ μόνον τὴν
νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν παρέχεται σπουδαιοτάτη ὑπηρεσία εἰς
τοὺς ναυτικούς, διὰ τῶν δύο τούτων κατάντικρυ ἀλλήλων κειμένων
πύργων. Ἐκ τῶν φανῶν τούτων, ὁ μὲν δυτικὸς μένει ἀκίνητος, ὁ
δὲ ἀνατολικὸς, στρεφόμενος μηχανικῶς, δεικνύει εἰς τὸ πέλαγος ποι-
κίλου χρωματισμοῦ φῶς, πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ δυτικοῦ.

Εἰς τὴν παραλίαν του προβάλλουσιν αἱ συμπληγάδες πέτραι τῆς
ἀρχαιότητος, ἢ κυάνεαι, ἐκ τοῦ κυανοῦ χρώματός των, ἐξ οὗ καὶ ὁ
Βόσπορος ὀνομάσθη Θρακικὸς καὶ Κυανέων. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ
τῆς φήμης τοῦ Μητροπολίτου Δέρκων, τιτλαφορουμένου «ὑπερτίμου
καὶ Ἐξάρχου Βοσπόρου Θρακικοῦ καὶ Κυανέων.

Οἱ ἐγχώριοι ὀνομάζουσι τὰς πέτρας ταύτας Ρόκων, ἀποτελοῦσαι
δὲ αὗται φυσικώτατον κυματοθραύστην καὶ σχηματίζουσι νοτίως

δρμίσκον, ζιπυ ή αποβάθρα τοῦ χωρίου. Ἀπ' αὐτῆς ἀναρχόμεθα δι' ἀνωφερείας εἰς τὸ χωρίον, τοῦ ὁποίου ἡ θέα μακρόθεν ἔχει τι τὸ ὠραῖον, μετὴν ὑπερήφανον ἐπὶ σκοπιᾶς στάσιν του.

Διὰ τὸ θέρος εἶναι διαμονὴ ἐξαισία μετὴν ἀδιάλειπτον δρέσαν τῶν θαλασσίων ἀνέμων του καὶ τὸ γλυκὺ καὶ διαυγὲς ὕδωρ του, τὸ ὁποῖον ρέει ἀπὸ τὰς δύο ἐν τῷ χωρίῳ κρήνας.

Ἐξάπαντος θ' ἀ καταστῆ τὸ Φαναράκιον κτηνία, ἡμέραν τινά, εὐτυχῶν θνητῶν, οἱ ὅποιοι γνωρίζουσι νὰ ἐκλέγωσι τῶν τερπνῆς καὶ ἐξαισίας διαμονῆς.

ΤΟ ΦΑΝΑΡΑΚΙΟΝ ΠΡΟ ΤΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Ἦτο χωρίον ἐλληνικώτατον. Ἠρίθμει πρὸ τοῦ 1915 οἰκίας ἐλληνικὰς περὶ τὰς 210 καὶ κατοικεῖτο ὑπὸ πληθυσμοῦ ἐλληνικοῦ, 1500 ψυχῶν. Εἶχε καταστήματα περὶ τὰ 35, οἰνοπνευματοπωλεία, κκρενεῖα καὶ διάφορα πρατήρια καὶ ἐργαστήρια. Ἡ κυρίως ἀσχολία τῶν κατοίκων του ἦτο ἡ ἀλιεία. Ἐκ τῶν 210 περίπου οἰκογενειῶν του, αἱ 120 ἦσαν ἀλιέων, μετὰ πλήρη τὰ μέσα εἰς καλκία, λέμβους καὶ ὄλα τὰ εἶδη τῶν δικτύων, δεδομένου ὅτι ἕκαστον εἶδος ἰχθύων ἀπαιτεῖ καὶ ἰδιαιτέρον σύστημα αὐτῶν.

Ἐπρώτεον τὰ δίκτυα τῶν καλκανίων (θύννων), εἰς τὴν ἀλιείαν τῶν ὁποίων εἶναι εἰδικοί οἱ Φαναρακιῶται, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν εὐδαίμονα προτέραν ἐποχὴν τοῦ χωρίου των, μετὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἰχθύων δικτύων των, ἐπρομήθευον ἀφθονα, εἰς τὴν ἐποχὴν των, καὶ νωπότατα τὰ καλκάνια τῆς Μαύρης Θαλάσσης, εἰς τὴν ἀγοράν. Περὶ τὰς 50 οἰκογένειαι ἦσαν ὡσαύτως ἀλιεῖς βοηθοί, ἀνευ δηλονότι ἰδιοκτησίας τῶν εἰδῶν τῆς ἀλιείας καὶ αἱ λοιπαὶ ἠσχολοῦντο εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα τῆς ξηρᾶς. Ἐκαλλιεργεῖτο ἐν Φαναρακίῳ καὶ ἡ ἀμπελος. Ὑπῆρχον τοιαῦται περὶ τὰς 100 καὶ ἦτο εἰς τοὺς οἴκους των ἀφθονος δ' οἶνος. Ἐγνώριζον νὰ παρασκευάζωσιν αὐτὸν οἱ ἐγγῶριοι ἐπιτυχῶς καὶ ἦτο ὄνομαστὸς εἰς τοὺς περιόικους Βοσπορίτας, εὐρίσκων κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπληστον καταναλωτὴν, τὴν ἰχθυοφαγίαν τῶν κατοίκων του. Δὲν ἔλειπε καὶ ἡ

γεωργία. Ἐκαλλιεργεῖτο περὶ τοὺς 30 ἀγροί, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 10 ἐκαλλιεργοῦν οἱ ἰδιοκτῆται των καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξεχώριζον εἰς ἐνοίκιον. Οὕτω παρεῖγε τὸ Φαναράκιον καὶ αἶτον καὶ κριθήν.

Ἡ Κοινότης.

Ἡ Ἐκκλησία του, σεμνονομένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἐδάφους τοῦ χωρίου καὶ τῆς σκοπιᾶς, ἐν ἣ αὕτη εἶναι ἐκτισμένη, διακρίνεται ἐξ ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ πελάγους, μετὸν πύργον τοῦ κωδωνοσταχοῦ της. Διατῆρει ἕνα πάντοτε ἱερέα.

Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου, μεγάλου σχήματος καὶ δλόκληρος ἐξ ἀργύρου, ἦτο τὸ προσκόνημα καὶ τῶν ξένων, ἰδίως ἐκ τοῦ ναυτικοῦ κῆτμου, τοῦ ὁποίου ἦτο προστάτης ἐν τῷ πελάγει ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὰς φοβερὰς τρικυμίας τοῦ Πόντου καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ ναυαγίου παρὰ τὸ στόμιον. Ὁ διάκοσμος τῆς Ἐκκλησίας ἦτο πλούσιος. Διότι, ἐκτὸς τῆς εὐλαθείας καὶ τῆς γενναιοδωρίας τῶν ἐντοπίων, προσέφερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διάφορα ἀφιερῶματα καὶ ξένοι προσκυνηταί, Ἕλληγες ναυτικοὶ ἰδίως. Ἐνεκα τούτου ἀπῆντα τις ἐν Φαναρακίῳ Ἐκκλησίαν μετὰ ὠραῖον ἐσωτερικόν, οὐχὶ σύνθηες δι' ἕνα συνοικισμὸν ἀπλοῦ χωρίου.

Εἶχε τὸ Φαναράκιον τὴν Σχολὴν του, μεγάλην καινουργῆ ξυλίνην οἰκοδομητὴν, κατάντικρυ τῆς Ἐκκλησίας των ἐκτισμένην καὶ διετῆρει τακτικῶς Ἀρρεναγωγεῖον καὶ Παρθεναγωγεῖον χωριστά.

Ἐκ στατιστικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δέρκων, ἀποσπῶμεν τοιαύτην περὶ Φαναρακίου, καθ' ἣν πρὸ τοῦ ἐκτοπισμοῦ του, ὑπῆρχον μαθηταὶ καὶ μαθήτριάι περὶ τοὺς 140, μετὰ ἕνα διδάσκαλον καὶ δύο διδασκαλίσας.

Τὰ εὐαγγῆ των καθιδρύματα, ἐκτὸς τῶν περισευμάτων τῶν εἰσπράξεων τῆς Ἐκκλησίας, εἶχον καὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν προσδοφῶρων κτημάτων αὐτῶν, ἐξ ὧν καὶ εἰς φθονος, τὸ μόνον διασωθῆν κοινοτικὸν κτῆμα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Ἡ ἔξωσις τῶν Φαναρακιωτῶν

Οἱ Φαναρακιῶται ἐξώσθησαν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1915. Τὸ ἀπαίσιον διάταγμα ἀνεκοινώθη αὐτοῖς τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου. Τοῖς ἐδόθη δὲ προθεσμία 24 ὥρων, πέραν τῆς ὁποίας οὐδεὶς Χριστιανὸς ὤφειλε νὰ παραμείνῃ ἐν τῷ χωρίῳ. Πρὸ τούτου ὄμως, τῆς τελειωτικῆς δηλονότι ἐκριζώσεως τοῦ ἐλληνικισμοῦ ἐκείνου συνοικισμοῦ ἐκ τῶν ἐστιῶν καὶ τῶν ἱερῶν του, ἐφηρμόζοντο κατὰ τῶν ἀτυχῶν Φαναρακιωτῶν μέτρα, τὰ ἅποια ἀπετέλουν τὰ ἀσφαλέστερα προμηνύματα τῆς συμφορᾶς, ἣ ἅποια τοὺς ἀνέμενε.

Δὲν τοῖς ἐπιτρέπετο ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος καὶ νὰ ἀλιεύσωσιν. Ὅσοι δὲ δι' ἐργασίαν τῶν ἐξήρχοντο τοῦ χωρίου κατερχόμενοι εἰς τὰ ἐντὸς τῶν στενῶν προάστεια ἢ εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, ἐθεωροῦντο καταλιπόντες ἔριστικῶς τὸ χωρίον τῶν καὶ ἀπηγορεύετο αὐτοῖς αὐστηρότατα ἢ ἐπίανθος εἰς αὐτό. Ἐπὶ τούτῳ ἐξησκεῖτο ἡ μεγαλειτέρα προσοχὴ τῶν ἐκεῖ Τουρκικῶν Ἀρχῶν, ἃς ὑπεβοῦντο τὰ μέγιστα δὲ ὀμόφυλος τῶν αὐτόθι λαῶς, καταγγέλλων ἀμέσως πάντα παραβάτην τῆς διατάξεως ταύτης. Εἶχον δηλονότι καταδικασθῆ, πρὸ τῆς ἐξώσεώς των, εἰς τέλειον ἀποκλεισμόν οἱ Φαναρακιῶται, τῶσον δὲ αὐστηρῶς εἶχεν ἀπαγορευθῆ εἰς αὐτοὺς νὰ ἀνάγωνται εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε 10 ἀλιεῖς, τολμήσαντες νὰ ἀλιεύσωσιν οὐ μακρὰν τῆς ἀκτῆς, πρὸς ἀπλήν διατροφήν των, ἀμέσως συλληφθέντες, ἐέσμιον ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακὰς καὶ μετὰ ἓνα μῆνα ἐξωρίζοντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ ἐκ τῶν τότε ἐπιτρόπων Χατζῆ Θεόδωρος κατελθὼν εἰς Κων)πολιν καὶ ἀγοράσας κηρὸν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του συναλήφθη καὶ ἦτο ὁ πρῶτος ἐξορισθεὶς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του.

Πρὸ τούτου ὄμως εἶχε τηλεγραφικῶς διαμαρτυρηθεῖ διὰ τοῦ τηλεγραφεῖου τοῦ Σαρῆ Γιαρ, πρὸς τὸν τότε φρούρχον τῶν στενῶν Μπεκὴρ πασᾶν, ἀγρίον τῶν χριστιανῶν διώκτην, καὶ ζήτησει παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπιτραπῆ καὶ εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ ψάρευμα εἰς τὴν

θάλασσάν των, ἀφοῦ εἶχον εἰς τοῦτο πλήρη τὴν ἐλευθερίαν οἱ μουσουλμάνοι συμπατριῶται. Εἶχε τὸ θάρρος ὁ ἀτυχὴς νὰ διατυπώσῃ ἀρχὰς ἰσότητος πρὸς τὸν τύραννον αὐτόν, ὃ ὁποῖος κατεξανέστη διὰ τὸ τέλημα καὶ εὐθὺς εἶχε διατάξῃ τὴν παρκατομπήν του εἰς τὸ στρατοδικεῖον, ἧτις καὶ κατέληξεν εἰς τὴν ἐξορίαν του. Ἐκ τῶν ἐξορισθέντων οἱ 4 ἀπέθανον ἐν τῇ ἐξορίᾳ, καταλιπόντες δυστυχεῖς οἰκογενεῖας πολυμελεῖς.

Ἐκηρύχθησαν οἱ Φαναρακιῶται κατάσκοποι τῶν ρώσων, εἰς αὐτὴν δὴθεν μετέδιδον πληροφορίας, ἀναγόμενοι εἰς τὸ πέλαγος καὶ συναυτῶντες τὸν ρωσσικὸν στόλον. Ἐπρεπε νὰ εὐρεθῆ κατὰ τύπους ἡ πρόφασις, διὰ νὰ ἐκτελεσθῆ τὸ ἀπαίσιον σχέδιον. Ἦσαν λοιπὸν κατάσκοποι τῶν ρώσων οἱ Φαναρακιῶται.

Τὸ Φαναράκιον εἶναι ἔδρα δήμου (ναχιέ) μὲ Τουρκον, βεδαίως, μουδέρην. Ὑπάγεται εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Μακροχωρίου καὶ ἔχει ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν του τουρκικὰ τινὰ χωρία, κείμενα ἐσωτερικῶς αὐτοῦ.

Ἀρχικῶς ἡ ἰδέα τῆς ἐπὶ κατασκοπία κατηγορίας τῶν Φαναρακιωτῶν, ὠφείλετο εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς, ἐν συμπράξει μετὰ τῶν ἐντοπίων τούρκων, συλλαβόντων τὸ κακοῦργον σχέδιον νὰ προκαλέσωσι τὴν ἐξώσιν τῶν χριστιανῶν, διότι τὰ περὶ τῶν ἐκτοπισμῶν αὐτῶν καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῆς διαρπαγῆς τῶν περιουσιῶν των, τελοῦμενα τότε εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τῶσον εὐχαρίστως ἀκουόμενα καὶ κυκλοφοροῦντα εἰς τοὺς εὐρεῖς τουρκικοὺς κύκλους, εἶχον διεγείρει καὶ τῶν ἐν Φαναρακίῳ ἐμοφύλων των τὴν ὄρεξιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐπωφεληθῶσιν εἰς βάρος καὶ πρὸς καταστροφὴν τῶν συνοίκων καὶ ἀρχαίων κατοίκων τοῦ χωρίου χριστιανῶν. Καὶ ὡς εἶδομεν, τὸ ἐπέτυχον.

* * *

Προεμάντευσαν οἱ δυστυχεῖς Φαναρακιῶται τὴν ἐξώσιν των καὶ συχνὰ τὸ προέλεγον μεταξὺ των. Ὄφειλον λοιπὸν νὰ μὴ εὐρίσκωνται ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς 14 Φεβρουαρίου (τοῦ ἔτους 1915)

τῆς ἀποφράδος τῆς κτίσεως καὶ ἱστορικῆς διὰ τοῦ Φαναρακιώτου χρονολογίας, οἱ χριστιανοὶ Φαναρακίτου εἰς τὸ χωρίον των. Καὶ τὸ ἐγκατέλιπον.

Ἄφηκαν ὀπισθὲν των πᾶσαν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν των εἰς τὴν τύχην τῆς, καὶ διεσπάρησαν ὡς ἀθίγγανοι, αἱ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης καλοὶ νοικοκύριδες, εἰς τὰ ἑσωτερικὰ τῶν στενῶν τοῦ Βοσπόρου προάστεια, διὰ τῆς θίας ἐκείθεν τοῦ Νεοχωρίου. Διὰ τῶν ἀκατίων καὶ τῶν λέμβων των, μετέφεραν μερικὰ ἐλαφρὰ ἀντικείμενα αὐτῶν οἰκιακὰ καὶ ἐνδύματα, ὅσα προχείρως ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι, μετὰ τὴν ταχθεῖσαν τόσον ὀλίγην τῶν 24 ὡρῶν προθεσμίαν καὶ τὴν δυσκολίαν περὶ τὴν ἐξεύρεσιν τόσον ἐπειγόντως, καταλλήλων οἰκημάτων. Ἐν τῷ συνόλω ἦσαν τόσον ἐλάχιστα τὰ μεταφερθέντα ὥστε δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐγκατελείφθησαν ἐκεῖ ἅπαντα τὰ ἐπιπλα καὶ τόσα ἄλλα οἰκιακὰ ἀντικείμενα, τρόφιμα, οἶνοι καὶ διάφοροι ἄλλαι προμήθειαι καθὼς καὶ ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν διαφόρων τοῦ χωρίου καταστημάτων, εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ πρώτου ἄρπαγος, ἀφ' οὗ καὶ διέκτυα ἀκόμη ἀφῆκαν πολλὰ ἕνεκα τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ δυσχεροῦς τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν.

Ὅταν ἐκλείον τὴν ναὸν των ἐφρόντισαν νὰ παραλάβουν μετ' ἑαυτῶν τὴν εἰκόνα τοῦ προστάτου τοῦ χωρίου των, τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Τὴν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ μεγάλου σχήματος εἰκόνα ταύτην κατώρθωσαν καὶ μετέφερον ἐγκαταστήσαντες αὐτήν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀμέσως μετὰ τὸ Φαναράκιον ἐντὸς τῶν στενῶν κειμένου χριστιανικοῦ προαστείου Γενῆ Μαχαλέ.

Τὰ κατὰ τὴν παλινόστησιν τῶν Φαναρακιωτῶν

Ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἐλευθέρως εἰς τὰς πατρίδας των ἐπανόδου τῶν προσφύγων, ἤρχισαν οἱ Φαναρακιῶται κινούμενοι πρὸς παλινόστησιν.

Τὸ χωρίον των ἦτο τελείως κατεστραμμένον. Διεσώθη ἐκ τῆς χριστιανικῆς συνοικίας τὸ κτίριον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο διότι ἐχρησιμοποιήθη αὐτὴ, μετατραπεῖσα κατ' ἀρχὰς εἰς σταῦλον στρατιωτικὸν καὶ ἔπειτα εἰς νοσοκομεῖον, ἐκ δὲ τῶν οἰκημάτων περὶ τὰ

20 μόνον καὶ ταῦτα ἡμικατεστραμμένα καὶ μὴ κατοικήσιμα. Αἱ οἰκίαι εἶχον πυροποληθεῖ διὰ νὰ καλυφθῇ πᾶν ἕλκος διαρπαγῆς τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκαταλειφθέντων. διότι εἶχον οἱ χριστιανοὶ πλήρεις τοὺς οἴκους των, ὅταν ἦσαν εἰς τὸ χωρίον των, σχεδὸν ὅλοι εὐημεροῦντες. Οὔτε τοὺς τόπους των ἀνεγνώρισαν οἱ δυστυχεῖς, ἐπιτρέψαντες εἰς τὸ χωρίον των, διότι ἐφύτρωσεν ἐπ' αὐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ χλόη, οὕτως ὥστε ἠξηφανίσθη πᾶν ἕλκος αὐτῶν. Μεγάλη ἦ καταστροφὴ.

Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ἡ ὡραία ξυλὴν Σχολὴ των. Ἡ Ἐκκλησία των ἀπεγυμνώθη τοῦ πλουσίου διακόσμου τῆς καὶ κατεστράφη τὸ ἑσωτερικὸν αὐτῆς.

* *

Πρώτιστα μετέφερον οἱ Φαναρακιῶται εἰς τὸ χωρίον των τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου των καὶ ἤρξαντο περιποιούμενοι τὸν Ναὸν των. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθωσιν, εἶχον ἀνάγκην κατοικιῶν. Ἡ ἐρήμωσις τοῦ χωρίου ἀπὸ οἰκήματα ἡμετέρων ἦτο πλήρης. Καὶ δι' αὐτὸ ἡ παλινόστησις των εἶχεν ἀποβεῖ προβληματική.

Καὶ ἐξευρέθη ἡ ἐξῆς λύσις τοῦ προβλήματος! τούτου.

Ἡ κατὰ τὰς εἰσὶς τοῦ χωρίου ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ παρὰ τῇ Ἀγγλικῇ Ἀρμοστείᾳ διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ἑλληνοαρμενικοῦ ἐπιμετῆματος αὐτῆς, ἀπεσπασμένου κ. Σμίθ, ὅστις καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Φαναράκιον, ἐπέδειξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἰδιάζον καὶ μέγιστον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Ἡ θεὰ τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς, ἣν εἶχεν ὑποστῆ ὁ ἑλληνικὸς συνοικισμὸς του, συνεκίνησε βαθύτατα τὸν εὐγενέστατον Ἀγγλον ἀξιωματικὸν καὶ μετὰ τὸ πλέον θερμὸν καὶ ἀδιάλειπτον ἐνδιαφέρον περιλαβὼν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν του προστασίαν, συνέστησε πρῶτον ἐπιτόπιον Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν προσφύγων. Ἐκ τῶν χριστιανῶν μέλη αὐτῆς διωρίσθησαν οἱ ἐκ τῶν ἐγγχωρίων Χατζῆ Θεόδωρος Πανσοῦδης καὶ Κωνσταντῖνος Ἀλευρᾶς. Ἡ αὕτη εἶχε προορισμὸν νὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως ὅπως ἐκκενωθῶσιν οἰκίαι μουσουλμανικαί, μετακλήσει οἱ ἐνοικοὶ αὐ-

τῶν εἰς οἰκίας δημοφύλων των καὶ συγκατοικήσωσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐγκατασταθῶσι δὲ εἰς τὰς τοιοιουτρόπως ἐκκενουμένους καὶ πορραδιδομένους εἰς τοὺς χριστιανούς οἰκίας αἱ παλινοστοῦσαι οἰκογένειαι αὐτῶν, μία ἢ ὁ ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐκτὸς τούτου, ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, ἔργον εἶχε τὴν ἔρευναν καὶ ἀνακάλυψιν, ἀπόδοσιν δὲ εἰς τὰ θύματα, τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα εἶχον διοραγεῖ, ὡς ἐπίπλων, δικτύων, ξυλείας καὶ τῶν ἄλλων χρεωδῶν των.

Ὁ γνωρίζων ἔπακριβῶς τὰ τῆς παλινοστήσεως τῶν Φαναρακιωτῶν δὲν δύναται νὰ παραλείψη καὶ μάλιστα ἐὰν εἰς ἑξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας, ν' ἀναφέρῃ ἰδιαιτέρως τὸ ὄνομα τοῦ ἑτέρου τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης Χατζῆ Θεοδώρου Πανισούδη, καταβαλόντος ἕκτακτον ἀγῶνα ἐν τῇ ὑλοθέσει ταύτῃ καὶ ἐνσπικρῶσαντος ὅλον τὸ θάρρος, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισε νὰ ἀρυσθῆ ἔκ τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς σημασίας τοῦ προσιάτου τῆς ὑλοθέσεως ταύτης τῶν Φαναρακιωτῶν, κ. Σμίθ.

Τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ κ. Σμίθ, φέρουσιν ἀνεξίτηλον εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν οἱ Φαναρακιῶται διὰ τὴν μεγάλην καὶ ἀλησμόνητον προστασίαν, τὴν ὁποίαν τοῖς παρέσχεν οὗτος μὲ τὴν διακρίνουσαν τὸν Ἄγγλον συνέπειαν εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις του. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἀναποσπᾶστος συνδεδεμένον μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς παλινοστήσεως τῶν δυστυχῶν τούτων χριστιανῶν καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραλειφθῆ τοῦτο ἔκ τῆς παρούσης περὶ Φαναρακίου μονογραφίας, ἣτις καὶ παρέσχεν εἰς τὸν γράφοντα τὴν εὐκαιρίαν νὰ διεξηγήσῃ οὕτω διὰ τῶν γραμμῶν τούτων τὰ αἰσθήματα τῆς πρὸς αὐτὸν θερμῆς καὶ αἰδίου εὐγνωμοσύνης, τῶν δημογενῶν τοῦ χωρίου τούτου.

* *

Παλινοστήσασαι ἐγκατεστάθησαν εἰς 40 περίπου οἰκίας μουσουλμανικὰς καὶ διαμένουσαι νῦν ἐν Φαναρακίῳ περὶ τὰς 60 οἰκογένειαι ἡμετέρων, ἔκτος δὲ τῶν οἰκιῶν τούτων παρεδόθησαν εἰς τοὺς χριστιανούς πρὸς τε κατοικίαν καὶ πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν δι' ἐργασίαν των, περὶ τὰ 11 μαγαζεῖα, κτήματα μουσουλμανικά, ἐν οἷς καὶ εἰς καϊχανές. Αἱ λοιπαὶ οἰκογένειαι ἔξακολουθοῦσι κατοικοῦ-

σαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, μακρὰν τῆς πατρίδος των, ἐλλείπει κατοικημίων ἐν τῷ χωρίῳ των.

* *

Τὴν Ἐκκλησίαν των ἐπισκευάζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἄλλὰ μὲ τὰ χρηματικὰ μέσα, ἅτινα διαθέτουν, ὅπως πενιχρά, θὰ διακρινισθῆ ἡ ἐπισκευὴ τῆς καὶ ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ ἄλλοτε πλουσίου δικόσμου τῆς.

Διατηροῦσιν ἱερέα, ὅστις εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ διδάσκαλος, πενιχρότατα μισθοδοτούμενος, ὡς σχολῆ δὲ χρησιμεύει τὸ κελίον τοῦ ἱερέως.

Μαθηταὶ καὶ μαθήτριά φοιτῶσι περὶ τὰς 45 καὶ οὗτοι λίαν ἀτάκτως, ἔνεκα τῆς πενίας τῶν γονέων αὐτῶν, οἵτινες ἀναγκάζονται συχνὰ νὰ κρατῶσι τὰ τέκνα των μακρὰν τῆς σχολῆς, εἰς τὰς ἐργασίας των, καταντᾷ δὲ πολλάκις νὰ προσέρχωνται 4—5 μαθηταὶ εἰς τὴν Σχολὴν καὶ τοιοιουτρόπως νὰ καταντᾷ αὕτη νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὐσιωδῶς, κατ' ὄνομα μόνον λειτουργεῦσα, διὰ νὰ λέγηται ὅτι ὑπάρχει Σχολή.

Ἀντιπαραβολὴ τῆς ἄλλοτε καὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ χωρίου.

Κατοικοῦσι σήμερον τὸ Φαναράκιον 60 περίπου οἰκογένειαι ἡμετέρων, ἀντὶ τῶν τῶς 210. Ἀσχολοῦνται αὐταὶ κυρίως εἰς τὴν ἀλιείαν. Καταστήματα διάφορα, ἦτοι παντοπωλεῖα, καφενεῖα, μετὰ οἰνοπνευματοπωλείων, ἔχει ἐν ὄλῳ 11, ἰδιοκτῆται τῶν ἐποίων εἶναι μπουτουλμάνοι καὶ τὰ ἑποῖα κατέχουσι σήμερον, ἐργαζόμενοι ἐν αὐτοῖς, οἱ χριστιανοί. Ὁ ἕτερος τῶν δύο φούρνων του εἶναι κτήμα τῆς Κοινότητος, δι' ἐπισκευῆς μεγάλης καταστάσεως δυνατῆς τῆς λειτουργίας του ὡς φούρνου, κρατεῖ δὲ αὐτὸν ἑμογενής. Φέρει τὸ γένον εἰσόδημα 24 μόνον λίρας ἑτησίως.

Ἄντὶ τῆς ἄλλοτε εὐρυχώρου ξυλίνης ἀικοδομῆς τῶν Σχολείων του, ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ χωριστὰς αἰθούσας καὶ κατοικίαν τῶν διδασκάλων, περιορίσθη σήμερον τὸ Σχολεῖον εἰς αἶθρον μὲ δύο

δωμάτια, ὧν τὸ ἐν χρησιμεύει ὡς κοιτῶν τοῦ ἱερέως καὶ τὸ ἕτερον παράδοσις, μόλις δυναμένη νὰ περιλάβῃ ἀνέτως 20 παιδιά.

Ὁ καὶ ἱερεὺς διδάσκαλός των πληρῶνεται μόνον 15 λίρας, ἢ συμπληρῶν μὲ τὰ τυχερά του ὡς ἱερέως, μνηστῶς ὅσπερ 20 λίραι. Καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐξοικονομεῖ ἡ Κοινότης, ἕνεκα τῆς πενιχρότητος τῶν εἰσπραξέων τῆς Ἐκκλησίας ἐν συγκρίσει μὲ τὸ παρελθόν, κατόπιν τῆς ἀπελευθέρου ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ ἄλλοτε πλῆθος τῆς.

* *

Ἐπάρχουσι σήμερον ἐν Φαναρακίῳ μόλις περὶ τὰ 20 καίκια καὶ λέμβοι ἁμογενῶν. Συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν μακρὰν τοῦ Φαναρακίου ἐξακολουθούντων νὰ διακινῶσι θαλασπινῶν Φαναρῶν καὶ ἄλλων, ὅλα αὐτῶν τὰ ἀλιευτικὰ σκαφίδια δὲν ὑπερβαίνουν τὰ 40, ἀντὶ τῶν τέως 150 περίπου καϊκιῶν καὶ λέμβων των.

* *

Ἡ ἀκμὴ τοῦ χωρίου εὗρηται σήμερον τελείως εἰς χεῖρας τῶν αὐτόθι μουσουλμάνων μὲ τὴν τελείαν καταστροφὴν, ἣν ὑπέστησαν οἱ ἡμέτεροι, ἀπογυμνωθέντες τῶν πάντων καὶ στερηθέντες τῶν μέσων τῆς ἐργασίας των, ταῦτέστι τῶν δικτύων καὶ ἀλιευτικῶν των σκαφιδίων, ἐξ ὧν ἄλλα ἀφῆκαν φεύγοντες εἰς Φαναράκιον καὶ ἐξηφανίσθησαν, ἄλλα ἔφερον μαζὶ των καὶ κατεστράφησαν ἐκ τῆς πολυκαιρίας, διότι ἐστεροῦντο χρηματικῶν μέσων νὰ τὰ ἐπισκευάζωσι· καὶ ἄλλα ἐπώλησαν εἴτε κατὰ τὴν φυγὴν των, εἴτε κατόπιν καὶ ἐξ ἀνάγκης συντηρήσεως ἐκυτῶν ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν οἰκογενειῶν των κατὰ τὴν στρατιωτικὴν των ὑπηρεσίαν, τὴν ἄλλην ταύτην κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας μάστιγα καὶ πληγὴν, τὴν ἑποίαν, πρὸς τὰ δεινὰ τοῦ ἐκπατρισμοῦ των, ὑπέφερον μετὰ τῶν ἄλλων ἁμοφύλων των καὶ οἱ ἐκδιωκόμενοι ἐκ τῶν ἐστιῶν των καὶ ἀπογυμνούμενοι τῶν περιουσιῶν των, πρόσφυγες.

* *

Ἡ θάλασσα τοῦ Φαναρακίου πλημμυρεῖ σήμερον ἀπὸ τὰ Λαζικὰ σκαφίδια. Ἐχουσι δὲ οὗτοι ἄλλα τὰ ἀλιευτικὰ μέσα.

Ἐπῆρχον ἐν Φαναρακίῳ πρὸ τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας μόνον 25 περίπου οἰκίαι παλαιῶν Τούρκων κατοίκων. Ἐντὸς τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας ταύτης ἀνήλθον εἰς 50, κείμεναι ἐντὸς τοῦ χριστιανικοῦ τοῦ χωρίου συνοικισμοῦ. Βορείως δὲ αὐτοῦ, ἐπὶ κλιτύος χωριζομένης ἀπὸ τῆς παλαιᾶς συνοικίας τοῦ χωρίου διὰ ρύακος, εἶχον κτισθεῖ περὶ τὰς 8 μόνον ἕτεραι λαζικαὶ οἰκίαι. Διαρκούσης τῆς ἐξορίας τῶν χριστιανῶν τοῦ χωρίου, αἱ οἰκίαι αὗται ἀνήλθον εἰς 50 καὶ σήμερον τὸ Φαναράκιον ἀριθμεῖ 100 περίπου μουσουλμανικὰς οἰκίας.

Τοιοιουτρόπως κατέστη τὸ χωρίον μία Λαζικὴ παροικία, κυρίως κατὰ τὸν πόλεμον καὶ διαρκούσης τῆς ἐξορίας τῶν χριστιανῶν του.

Εἶχον ἄλλοτε οἱ αὐτόθι μουσουλμάνοι περὶ τὰ 20 μόνον ἀλιευτικὰ πλοίαρια. Σήμερον ἀνήλθον ταῦτα εἰς 150, ὑπάρχουσι δὲ Λαζοὶ ἔχοντες εἰς καὶ μόνος, δέκα τοιαῦτα σκαφίδια.

Ἐννοεῖται ὅτι ἀνάλογα ἔχουσι οὗτοι τὰ διάφορα ἄλλα μέσα τῆς ἀλιείας καὶ τοιοιουτρόπως οἱ Λαζοὶ καὶ οἱ Τούρκοι Φαναρακίου κατέστησαν οἱ κύριοι τῆς θαλάσσης αὐτοῦ.

Ἡ προσοδοφόρος ἀλιεία τῶν καλκανίων τῆς Μαύρης θαλάσσης περιήλθεν εἰς χεῖρας αὐτῶν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, διότι σήμερον τὰ διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπαιτούμενα δίκτυα στοιχίζουσι ἀκριβὰ. Οἱ ἡμέτεροι εἶναι σήμερον ἄπλοὶ θεαταὶ τῆς ὄλης ταύτης κινήσεως ἐν τῇ θαλάσσῃ των, εἰς ἣν τέως ἐπρώτευσον.

* *

Ἡ κυβέρνησις προέβη τελευταίως εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν 20 περίπου ἡμικατεστραμμένων οἰκιῶν τῶν χριστιανῶν, τῶν μόνων ἀπομεινάντων ἐν τῇ χριστιανικῇ συνοικίᾳ χριστιανικῶν κτημάτων, καθὼς καὶ τὴν ἀνέγερσιν οἰκίσκων, ἐξ ἑνὸς ἢ δύο δωματίων ἰσογαίων, ἐρίσασα αὐτὰ εἰς 16, πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς τὰ οἰκήματα ταῦτα τῶν ἐν ταῖς καταληφθείσαις, ὡς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, μουσουλμανικαῖς οἰκίαις, ἁμογενῶν οἰκογενειῶν καὶ ἀπόδοσιν οὕτω τῶν οἰκημάτων ταύτων εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας των. Τὸ μέτρον τοῦτο ἤρξατο ἐλγόν ἐφαρμοζόμενον.

Εἰς τὰς ἐπισκευασθείσας οἰκίας δὲν προωρίσθησαν νὰ κατοική-

σωσιν οί ιδιοκτήται αὐτῶν, ὅσοι δὲν εὐρίσκονται εἰς Φαναράκιον. Εἰς αὐτοὺς ἀπηγορεύθη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ διετρίχθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι μένοντες ὅπου εὐρίσκονται. Εἰς τὰς οἰκίας ταύτας καὶ τοὺς ἀνεγειρομένους οἰκίσκους, φά ἐγκαταστάσῃσιν ὅσοι οἰκογένειαι εὐρέθησαν σήμερον ἐν Φαναρακίῳ, ἐπανεληθοῦσαι.

Αἱ παρασχεθεῖσαι διάφοροι βοήθειαι εἰς τοὺς Φαναρακιώτας

Ὅταν ἤρχισεν ἡ κίνησις τῆς παλινοστήσεως τῶν Φαναρακιωτῶν, ἡ ἐπὶ τῶν προσφύγων Κεντρικῆ Πατριαρχικῆ Ἐπιτροπῆ ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς ποσὸν 100 λιρῶν δι' ἔξοδα παλινοστήσεως αὐτῶν. Τὸ Φαναράκιον συγκοινωνεῖ μὲ τὰ προάστεια τοῦ Βοσπόρου καὶ τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου ἦσαν διεσπαρμένοι ὡς εἶπομεν οὗτοι, διὰ τῶν ἀτμοπλοίων τῆς Χαϊριε, τὰ ὁποῖα καταλήγουσιν εἰς Γενῆ Μαχαλέ, ὡς εἶπομεν εἰς ἄλλην σελίδα. Ἐκ Γενῆ Μαχαλέ κινουσι καΐκια καὶ λέμβοι διὰ τὸ Φαναράκιον, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἀκριβῶς μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τοῦ προαστείου τούτου. Ὁ ναῦλος αὐτῶν εἶναι ἀπὸ 1-2 λίρας, ἐκτὸς βεβαίως φορτίου, ὅτε εἶνε ἀκριβώτερος. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τῆς ἀποστάσεως τοῦ Φαναρακίου καὶ τοῦ δαπανηροῦ τῆς μεταβάσεως ἐκεῖ, τὸ χορηγηθὲν τοῦτο ποσὸν διὰ τόσας οἰκογενείας εὐνόητον πόσον τὰς ἀνεκούφισεν. Ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ τούτου ἡ αὐτὴ Ἐπιτροπὴ διέθεσεν ὡς βοήθειαν εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους, χρηματικὸν ποσὸν ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ ὁποίου ἀνελόγησαν 30 γρόσια δι' ἕκαστον ἄτομον.

Τὸ Φαναράκιον ἐπεσκέφθησαν καὶ κυρίαὶ φιλόφρονες τοῦ Σωματείου τοῦ Πέραν, οὗτινος προίσταται ἡ κυρία Παντερομαλῆ. Ἡ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν αὐτῆς ἐπισκεφθεῖσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Φαναράκιον ἐπιτροπὴ ἐκ κυριῶν, διένειμεν εἰς τοὺς αὐτόθι πανικὰ καὶ γάλα Νεστλέ, νομίζω δὲ καὶ προηγουμένως χρηματικὸν ποσὸν 50 λιρῶν ὑπὸ τῆς κ. Βεγλερῆ.

Ἐκτὸς τούτων προσέφερεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐνταῦθα ἑλλ. στρατιω-

τικὴ ἀποστολὴ κλινοσκεπάσματα καὶ ἐνδύματα μάλλινα. Ἐκ τῶν προσφορῶν τούτων ἐπωφελοῦντο κατὰ τὴν παροχὴν αὐτῶν, ὅχι αἱ ἐν τῷ χωρίῳ μόνον εὐρισκόμεναι οἰκογένειαι, ἀλλὰ καὶ αἱ μακρὰν αὐτοῦ, σπεύδουσαι νὰ ἔλθωσιν εἰς Φαναράκιον καὶ ἀπαιτήσωσι τὴν μερίδα των.

Τὸ δάνειον τῆς Π. Κ. Ἐπιτροπῆς εἰς τοὺς Φαναρακιώτας.

Ἄναμφιβόλως τὴν σπουδαιότεραν σημασίαν τῆς παρασχεθείσης βοηθείας εἰς τοὺς δεινοπαθήσαντας καὶ καταστραφέντας ἐκ τῶν διωγμῶν Φαναρακιώτας, ἐνέχει τὸ εἰς αὐτοὺς χορηγηθὲν δάνειον ὑπὸ τῆς εἰρημένης ἐπὶ τῶν προσφύγων Ἐπιτροπῆς. Διὰ τὸ Φαναράκιον διετέθησαν καὶ διενεμήθησαν 38,100 λίραι. Ἡ διανομὴ τοῦ χρημάτων ἐγένετο ἐπὶ τόπου εἰς πάντας ἄνευ διακρίσεως ἐπαγγέλματος. Ἀλλὰ τὸ χρῆμα τοῦτο δὲν ἔπεσεν ἐν Φαναρακίῳ ὅλον. Ἐπωφελήθησαν αὐτοῦ, δανεισθέντες, ὅχι μόνον οἱ ἐκ τῶν ἐξωσθέντων παλινοστήσαντες καὶ οἱ ἐξακολουθοῦντες, νὰ διαμένωσι μακρὰν τοῦ χωρίου ἐκ τῶν προσφύγων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ, ὅσοι ἐγεννήθησαν εἰς Φαναράκιον ἢ κατάγονται ἐξ αὐτοῦ, ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶχον οὐδὲν κοινὸν μὲ τὴν ἔξωσιν καὶ τὴν ἐκ ταύτης οἰκονομικὴν τῶν ἐξωσθέντων καταστροφὴν, τόσον δὲ εὐρὸν ὑπῆρξε τὸ μέτρον τοῦτο, ὥστε ἐπωφελήθησαν καὶ Φαναρακιῶται, ζῶντες μακρὰν καὶ διὰ λογαριασμὸν τῶν ὁποίων ἐδανείσθησαν οἱ ἐδῶ συγγενεῖς των. Συνεπεία τῆς τηρηθείσης ταύτης μεθόδου τῆς διανομῆς τοῦ δανείου τούτου εἰς τοὺς Φαναρακιώτας, ὁ κυρίως σκοπὸς εἰς ὃν ἀπέβλεψε τὸ χρῆμα τοῦτο, ἠστόχησε. Διότι τὸ δάνειον ἀπέβλεπεν εἰς τοὺς ἐκ τῶν μεταταπισθέντων παλινοστοῦντας, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ διὰ τοιαύτης χρηματικῆς αὐτῶν ἐνδυναμώσεως ἀνασυγκρόησις τῶν ἀποσυντεθεισῶν κοινοτήτων διὰ τῆς ἐν τινι δυνατῷ μέτρῳ ἐνισχύσεως εἰς τὰς ἐργασίας των, ἐκεῖνων οἵτινες ἐπανερχόμενοι ἀνασυγκροτοῦσι τὴν Κοινότητα αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ Φαναράκιον ὑστέρησε τελείως. Ὅπωςδήποτε ὁμως ὑπῆρξε τὸ χωρίον τοῦτο εὐτυχεστερον ἐν

τούτω τῶν ἄλλων χωρίων τῆς Ἐπαρχίας Δέρκων, ἐπίσης προσφυγικῶν, ἴσην πρὸς τοὺς Φαναρακιώτας παθόντων καταστροφὴν. εἰς τὴν αὐτὴν ἀξιοθρήνητον μετ' αὐτοῦ εὐρισκομένων οἰκονομικὴν θέσιν καὶ ὅμως τελείως παροραθέντων, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ οἰκίᾳ περὶ ἑνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν λεπτομερεῖ περὶ τῆς τέως καὶ τῆς νῦν θέσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ἐκθέσει.

*
* *

Τοιοῦτον ἐν τῇ δυνατῇ λεπτομερείᾳ τὸ Φαναράκιον πρὸ τοῦ πολέμου.

Ἡ ἀντιπαραβολὴ τῆς τέως καὶ τῆς νῦν καταστάσεώς του, ἥτις παρουσιάζεται πάντοτε κατὰ τὸ δυνατὸν πιστῆ, ἐκ τῶν ἐπὶ τόπου συλλεγεισῶν θετικῶν πληροφοριῶν μου καὶ ἐξ ἰδίας τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἀντιλήψεως, ἀγει εἰς τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι, εὐρισκόμεθα πρὸ χωρίου ἑλληνικωτάτου ἄλλοτε, μεταβαλόντος μετὰ τοὺς διωγμοὺς ὀλοοχερῶς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ χωριάν, ὀλοτελῶς κατεστραμμένου καὶ ἄνευ ἐλπίδων, δυστυχῶς, ἢ ἀποκατασταθῆ ταχέως καὶ προσλάβῃ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἑλληνικὴν ἀκμὴν.

ΑΔ. ΣΚΕΝΔΕΡΙΔΗΣ

Ἐν Φαναρακίῳ τῇ 27 Ἀπριλίου 1920.

Ἔπονται τὰ προσφυγικὰ χωρία : Γενῆ Μαχαλέ. Βαθυρρύαξ. Κεφιλίκιοι. Κιρέτς Μπουρνοῦ. Βαξὲ Κιοῖ Δομούζδερε Πύργος. Καλφᾶς.

Συμᾶντι γρόβα ἕμισοι.